

Rakoçi ve Mikes Kelemen

Prof. M. Tayyib Gökbilgin

10 Ekim 1967 tarihimizde ilginç ve önemli sayılabilecek bir olayın tam 250. yıldönümüne rastlamaktadır. XVIII. yüzyıl başlarında Macar özgürlük ve bağımsızlığı için Avusturya'ya başkaldıran, evvelce Türkler idaresinde de geniş bir muhtariyete ve dini serbestiye sahip bulunan yurdunu, Erdel ve Macaristan topraklarını kahramanca savunduktan sonra çok üstün kuvvetler ve eşit olmıyan şartlar karşısında memleketini terkle önce Fransa'ya sonra da Türkiye'ye sığınan Rakoçi ve yanındakiler tam 250 yıl önce 10 Ekimde Türk topraklarına ayak basmışlardı. O devrin Osmanlı kronikçisi Raşid'in Erdel kiralı Rakofçioğlu dediği bu Macar kahramanı ulusunu büyük bir baskı altında tutan Habsburg'lar ve Avusturya idaresinden kurtararak kendinden evvelkilerin izlediği Türk siyaseti yörüngesine oturtmak istemiş, XVII. yüzyıl birinci yarısında Erdel beyleri olan Bocskay ve Bethlen'in inanışları ve hareketleri istikametinde bu işe teşebbüs etmiş, fakat başarıya ulaşamamıştı.

Babıaliye müracaat

Rakoçi'nin Türkiye'ye gelişi Avusturya ile olan 1715 (1128) savaşında kendisinden herhangi bir suretle istifade edilmek istenmesi yüzünden olmuştu. Müverrih Raşid'in de kaydettiği gibi Rakoçi, zaman zaman Babıali'ye müracaat ile yardım ricasında bulunmuş, hatta bu maksatla bir adamını (Papai Janos), aracılık yapması dileğiyle Osmanlılara tabi bulunan Eflak voyvodası nezdinde göndermişti. Rakoçi'nin beş seneye yakın bir müddet Fransa'daki ikameti sırasında Osmanlı Devleti Avusturya ile barış için de yaşadığı cihetle onun ricasına müsaade imkansızlığı açıkça görülmüştü. Fakat barış bozulup da savaş başlayınca Rakoçi'nin adamı Eflak voyvodası İskerletzade Nikola'ya, Osmanlı Devletince küçük bir teveccüh gösterildiği takdirde Rakoçi'nin tekrar meydana çıkarak devlete pek büyük hizmetler ifa edeceğini ısrarla belirtmiş, voyvoda da keyfiyeti ve aynı zamanda Erdel ve Macar büyüklerinin de bu kahraman liderlerini dört gözle beklediklerini Babıali'ye bir takrir ile arz etmişti. Serdar ve Sadrazam Ali Paşa da bunlardan yararlanmak istiyordu, derhal Rakoçi Fransa'dan Türkiye'ye davet edildi. Macar krallığının uhdesine tevcih edildiği hakkında Padişahın bir name-i humayunu kendisine gönderildi, Bunda denilmekte idi ki, bir süredir Nemçelilerin istila ettiği Erdel ve Macar toprakları bizim irsi memleketlerimizdir ve Macar krallığı öteden beri ecdadımız tarafından atalarınıza verilmiştir, şimdi de Devlet-i aliyye tarafından sana tevcih ve ihsan olunmaktadır. Bu sırada Serdar Ali Paşa savaşta şehit olmuş idi ise de yerine geçen Halil Paşa da aynı siyaseti izlemiş ve Rakoçi'yi memleketimize getirmek üzere kapıcıbaşı küçük Bahri Ağayı Fransa'ya göndermişti. Bahri Ağa Fransa'da bir gemi icar ile tutarak Macar liderini ve yanındakileri Gelibolu'ya getirdi. İşte bu mülteciler kafilesi 10 Ekim 1717 günü Gelibolu limanına ayak basmıştı ki, buradan o zamanlar da Osmanlı karargahı olan Edirne'ye gideceklerdir.

Bu ilticanın tarihini ve çeşitli safhalarını bize daha iyi ve renkli tasvirlerde anlatan birisi vardır ki, bu, Mikes Keleman adında Rakoçi'nin yakın ve sadık bir adamıdır ve onun ilk günden başlayarak ölümü tarihi olan 1758 yılına kadar yazdığı ve bir hatırat niteliğini taşıyan mektupları Macar edebiyatı klasikleri arasında sayılmaktadır. Macar milli tarihi bakımından büyük bir önem taşıyan, bizim için de Gelibolu, Edirne, İstanbul (Yeniköy) ve çoğunlukla da Tekirdağ'ın yazılmış olmalarıyla Türk toplum hayatına dair enteresan çizgileri kapsayan bu mektupların bu yıldönümü münasebetiyle Macar İlim akademisi tarafından yeni ve mükemmel bir neşri yapıldı. İşte bize de, tarihimizin bu şerefli sahifesini bir defa daha anmak ve ULUS okuyucularına bunu duyurmak arzu ve ilhamını veren bu yayınlar olmuştur. Bundan 23 yıl önce M.E. Bakanlığı klasikleri arasında Sadreddin Karatay'ın güzel üslubu ile Türkçemize de çevrilmiş olarak çıkan bu mektupların çok ilginç yönleri vardır. Biz burada bu vesile ile sadece Mikes'in Gelibolu'ya çıkışları ile ilgili 10 Ekim 1717 tarihli ilk mektubundan söz etmekle yetineceğiz.

Mikes Kelemen, hayalinde yaşattığı ve çok sevdiğini ifade ettiği ablasına -ki mektupların hepsi sevgili ablam dediği bu muhayyel sevgiliye hitap etmektedir. bu mektubunda 15 Eylül de Fransa'dan hareket ettiklerini, büyük bir fırtınaya tutularak ölüm tehlikesi atlattıklarını, efendisinin romatizmalarını yazdıktan sonra Gelibolu'ya nasıl vasıl olup ne suretle misafir edildiklerini anlatmakta, Rakoçi'ye gemiden iner inmez, o sıralarda Gelibolu'da ikamete memur edilen mazlum Kırım hanlarından biri tarafından hediyeler ile güzel bir at gönderildiğini, çok iyi kabul gördüğünü kendi durumlarının ise berbat olduğunu, ancak , bu hali gemide bulunmaktan çok daha iyi karşıladığını bildirmekte idi. Mikes ikinci mektubunu yine Gelibolu'dan üçüncüsünü ise 29 Ekimde Edirne'den yazmaktadır. Bilindiği gibi, Rakoçi, Edirne'de Miha köprüsü civarında parlak bir şekilde karşılanmış, bir süre sonra da yanındaki kumandanlar Bercseny ve Eszterhazy Erdel'e girecek birlikler arasında Avusturyalılarla savaşmak üzere görevlendirilmişlerdi. Muharebe safahatı maalesef Osmanlı ordusu aleyhine gelişti, Belgrad kaybedildi ve Avusturyalılarla bir süre sonra yapılan Pasarofça anlaşmasında Macar hürriyet ve istiklal kahramanının bütün ümitleri kırıldı. Habsburglar Rakoçi'den siyasi bir intikam almak istemişler, barış anlaşmasına koydurdukları bir madde ile Macarların sınırdan uzak bir yerde yerleştirilmelerini şart koşmuşlardı. Bu suretle Rakoçi ve Mikes Tekirdağında uzun bir misafirlik hayatı yaşadılar ve bu güzel Türk şehrinde yıllar boyunca acı tatlı günler geçirerek ve bütün gurbet acılarını tadarak son nefeslerini verdiler. İşte 250 sene önce 10 Ekimde başlayan bir tarih olayı ve Mikes'in canlı, renkli tasvirlerinin günümüzde de uyandırdığı geniş yankılar bu nitelikte bir anlam taşımakta ve bize de hatırası Tekirdağda hala yaşayan Macar milliyetçisine karşı saygı telkin etmektedir.